

پشتپهردهی کوکردنهوهی هیژهگانی هشده له شهنگال

27-02-2021

نووسه رهگان

زریان روژههلاتی

کورتیه : دواي ئهوهی که ههشدهی شهعبی له روژانی رابردوودا هیژی زیاتری رهوانهی شهنگال کرد، جاریکی دیکه بارودوخی ئهه ناوچهیه کهوتهوه روژهه

بەرايى

دوای ئەوەی كە حەشدى شەعبى لە رۆژانى رابردوودا ھىزى زياترى رەوانەى شەنگال كرد، جارىكى دىكە بارودۇخى ئەو ناوچەيە كەوتەوھە رۆژەف. بە ئاراستەيەكى پېچەوانەى رىكەوتنە جىبەجىنەكراوھەكى ھەولير و بەغدا لەسەر شەنگال، ھەزاران سەرباز و چەكدارى جۆراوجۆر لەوئى كۆكراونەتەوھە. ئەويش لە كاتىكدا كە پېشتر حكومەت ھىزەكانى سوپا و دوو لىواى پۆلىسى فيدرالىشى لەو ناوچەيە بىلاوكردبووھە! لەبارەى پاساوھەكانى زىادكردنى ھىزەكانى حەشد، دوو پاساوى ئەگەرى ھىزى توركيا و دابىنكردنى ئاسايش زياتر دەدرىنەپېش. ھەلبەت پرسىار زۆرن لەسەر ئەوھى كە لە راستيدا لە شەنگال چى روودەدات و ئەم بابەتەش بەتەمايە لەرپى ھەلسەنگاندنى پاساوھەكانى جولەى ھىزەكانى حەشد، بەدوای پالئەرە راستەقىنەكاندا بگەرپت.

ئايا توركيا ھىزى دەكات؟

ھادى عامرى سەرۇكى ھاوپەيمانى فەتح و عەسائىبى ئەھلى ھەق باسيان لەوھە كردووھە كە ئەوان زانىريان لەدەستدایە كە توركيا ھىزى شەنگال دەكات. توركيا لە 2017دا ھىزى ئاسمانى كرده سەر شەنگال و لە 2021شدا ئۆپەراسىونى ھەوالگرى كردووھە. بەلام ئەگەر مەبەست لە ئەگەرى ھىزى توركيا، ئۆپەراسىونىكى بەزايى- ئاسمانى بپت، ئەوا بەرەستى زۆرى سەربازى و سياسى لە بەردەمدايە.

ئەگەر توركيا لە سنوورى پارىزگاي شىرناخەوھە لەشكركىشى بكات، پىويستە لە سلۆپى وھەتا شەنگال لانىكەم 100كم رىگا بپرت. خۇ ئەگەر لە قولى باكووريشەوھە لە سنوورى پارىزگاي ماردىن ھىزى بكات، دەبى لە شارۆچكەى نوسەبىنەوھە ھەتا شەنگال، لانىكەم 90 كم بپوات. بەرلە ئەوھەدەكان 3ئۆپەراسىونى بە قولايى 5كم، لە سالانى 90كاندا 42ئۆپەراسىونى گەورە و بچووكى كردووھە كە زياتر لە لىواری سنووریدا چىبوونەتەوھە. لە 2000كانىشدا ئۆپەراسىونەكانى زياتر ئاسمانى بوون و ئەوانىش لە 2007 و 2008 و 2011دا كراون. لە نيوھى دووھى دەبەى دووھى 2000كانىشدا، لانىكەم 4ئۆپەراسىونى گەورەى لە سووریا و ئەنجامداوھە كە درىزترىن مەوداى لەشكركىشىيەكەى 30-40 كم بووھە. دەتوانىن بىزىن ئەنكەرە لەرووى سەربازىيەوھە تا ئىستا ھىچ ئۆپەراسىونىكى بەزايى واى لە خاكى عىراق نەكردووھە كە سنوورەكەى 40 كم ى تىپەپاندبپت. بۇيە ئەگەر ئۆپەراسىونى شەنگال بكات، ئەوھە واتاى ئەوھە دەدات كە لە 1983وھە تا ئىستا، رووداويكى دەگمەن روودەدات، چوونكە شەنگال 100-120كم لە سنوورى توركياوھە دوورە.

گەورەترىن ئۆپەراسىونى توركيا لەدزى پ.ك.ك لە ھەرىمى كوردستان لە سالى 1992كراوھە كە وا مەزەندە دەكرپت 30-40ھەزار سەرباز تىيدا بەشداربووبپت، ئەويش لە كاتىكدا كە ئەو ھەختانە ژمارەى ئەندام و لايەنگرانى پەكەكە و رىكخستەكانى ھەك ئىستا نەبوو. بۇيە ئەگەر بە تەماى ئۆپەراسىونىكى وا بپت، ئەوا پىويستى بە كۆكردنەوھەى ژمارەيەكى ئىكجار زۆرى ھىز لە سنور دەبپت كە زەحمەتە بە چاوى خەلك نەبىزىن. جارى گلپركردنەوھەيەكى وھەا گەوھرى ھىزىش لەسەر سنوور نابىزىن.

ھىلى ماردىن- شەنگال، سنوورى سەن دەولەتە و بەو پىيەى كە ھىزى رووسى، ئەمريكى و سوورى لەو ناوچەيە ھەن، لانىكەم بۇ دووركەوتنەوھە لەھەرچۆرە بەرپەكەوتنىكى سەربازى، ئەنكەرە ناچارە بەرلە ھەر ھىزىشك ئەو ۇلاتانە ئاگادار بكاتەوھە، ھەك چۆن لە ھىزىشە ئاسمانىيەكەى سالى 2017دا نەردۇغان رايگەپاندبوو كە ئەمريكا و رووسىاى ئاگاداركردۆتەوھە. بىجگە لەوھەش، ئەنكەرە پىويستە خۇى بۇ شەركى فراوان لەگەل ھەزاران ئەندامى يەپەگە و ھىزەكانى سوورىاى ديموكرات بكات و ئەگەر بىباتەوھە، ئەوسا دەتوانى بگاتە شەنگال. ديارە بۇ ئەوھى تووشى بەرىكەوتن لەگەل ھىزەكانى حەشدى شەعبىش نەبپت، دەبى عىراق و ئىرانىش رازى بكات!

ھىلى شىرناخ- شەنگالىش سنوورى دوو دەولەتە و بۇ ئەوھەش لانىكەم پىويستى بە رازىكردنى بەغدا و ھەولير ھەيە. بەغدا رايگەپاندووھە كە سوپاكەى خۇى، تواناى ئەوھى ھەيە لە ھەر شوئىكى ۇلاتەكەيدا ئۆپەراسىون بكات. ھىچ حكومەتىكىش لە بەغدا رازى نابپت بەوھى كە سوپاى توركيا بە قوولايى 100 كم بپتە ناوئاكەكەى. ھەرچى ھەرىمى كوردستانىشە، ئەگەر بەو داوايەى توركيا رازى بپت، ئەوا بە كردهوھە زەمىنە بۇ لاوازكردنى زياترى خۇى خۇشەدەكات. چوونكە بە كردهوھە دەروازى ئۇفاكووى دەكرپتەوھە بى ئەوھى حىسابى بۇ بكرپت. ئەمە بىجگە لەو گوشارەى كە رەنگە لە سياسەتى ناوخۇ لەسەرى دروست بپت. ھەلبەت ئەوھە بۇ دوو دەبە دەروات كە ھىزەكانى ھەرىمى كوردستان بە كردهوھە خۇيان لەشەرى پ.ك.ك دوورگرتووھە و رەتياكردۆتەوھە.

لەم ھێلەشدا، جاریکی دیکە تورکیا پێویستی بە رازیکردنی ئەمریکا و ئێرانیش دەبێت و گەلیک ئەستەمە بێ چرای سەوزی ئەوان، بتوانیت کاریکی وەها بکات. بێگومان ئۆپەراسیۆنی شەنگال کاریکی ئاسان نییە و ئەستەمە تورکیا لەم دۆخە ئیستای سیاسەتی ناوڤۆیی و دەرەکیدا بتوانی بکات. ئەگەر بیتوانیبایە 2017 ئەوەی دەکرد. ئەستەمە تورکیا بتوانی بەجاری ئەو ھەموو لایەنەش لەسەر بابەتی شەنگال رازی بکات. بە ئەگەری زۆر، لە باشترین بژارەدا، تورکیا بەدوای دروستکردنی میکانیزمی سێقۆلییەو لە نیوان ئەنکەرە بەغدا و ھەولێردا دەگەرێت تا ھەنگاوەکانی لەدژی پ.ک.ک زیاتر بکات ئەو ئەوەی کە بێت و تاکلیەنە لەشکرکێشی بکات. خۆ ئەگەر کاریکی وەها بکات، ئەوسا زەحمەت نییە پێشبینی بکەین کە زیانەکی بۆ تورکیا لە سوودەکی زیاتر دەبێت. ئا لێرەو دەردەکەوێت کە پاساوی ئەگەری لەشکرکێشی تورکیا بەھێز نییە.

پاساوەکانی دیکە ناردنی ھێز

ئەگەری دزەکردنی داعش [1] لە سووریاو بۆ عێراق، یەکیکی دیکە لەو پاساوانەییە کە بۆ کۆکردنەوەی ھێز لەو ناوچەییە باسەدەکرێت. بەلام راستییەکی ئەوەیە کە داعش زیاتر لە ھێلی بەعاج - حەزەر، وادی حوران لە ئەنبار و دواتریش پارێزگاکانی سەلاحەدین و دیالە و باشووری کەرکوکدا خۆی گلیزکردۆتەو. بێجگە لەو، لە سالی 2020 دا جوگرافیای کردەوکانی خۆی زیاتر بەرەو باشوور پەرەپێداوە ئەک باکوور. بە پێی راپۆرتیکی چاودیری گشتی پنتاگۆن، لە چارەکی کۆتایی سالی 2021 دا داعش 5.6% کردەوکانی خۆی لە سنووری پارێزگای بەغدا ئەنجامداوە. ئەمەش لە کاتیکیدا ئەو ریزەییە لە چارەکانی پێشووتری ئەوسالەدا زۆر کەمتر بوون.

ھەندێک لە کەنالیەکانی رایگەیاندن باسیان لەو ھەش کردوووە کە گواھێ ئامانجی ناردنی لیواکانی حەشدی حەشدی، بۆ داہینکردنی ئاسایش و خۆشکردنی زەمینەیی گەرانەوێ ئاوارەکان بوو. [2] ئەمەش لە کاتیکیدا یە ریکەوتنەکی نیوان ھەولێر و بەغدا سەبارەت بە شەنگال، زۆر بەروونی باسی لەو کردوووە کە داہینکردنی ئاسایش و خۆشکردنی زەمینەیی گەرانەوێ ئاوارەکان کاری ھەردوو لایە و پۆلیس، سوپا و ئاسایشی نیشتمانی، تاکەلایەنی بەرپرسیاری ئەمەنی ئەو ناوچەییە دەبن ئەک حەشدی شەعبی!

ئەنجام

ئەو پاساوانەیی کە وەک ھۆکاری ناردنی ھێزی زیاتری حەشدی بۆ شەنگال باسەدەکرێن بەھێز نین. بۆیە دەشێ بەدوای ھۆکاری دیکەدا بگەرێن و دەتوانین بەمجۆرەش باس لە گرنگترینەکانیان بکەین:

یەکەم: ریکرتن لە ئەگەری ھەرچۆرە جوولەییەکی سەربازی عێراق شەنگال

حکومەتی عێراق ھەرلە سەرەتای ئیمزاکردنی ریکەوتنی شەنگالەو، لەرپی دوو فیرقەیی سوپا و دوو لیوای پۆلیسی فیدرالی و گرتنی لانیکەم 80کم لە سنووری نیوان رۆژئاوا و شەنگال، ئامازەیی ئەوەی داوہ لەوانەیی وەختیک بێت و ناچاربێت بە ھێزی سەربازی دەسەلاتی خۆی لەوئ بسەپنێت. ھەرچەندە ھیچ لیدوانیکی رەسمی لەسەر ئەو نییە بەلام، گوتەکی سەرکۆەزیرانی عێراق سەبارەت بەوەی کە سوپا توانای ھەییە لە ھەرشوئینیکی ولات ئۆپەراسیۆن بکات، ئەویش لە کاتیکیدا کە وەزیری بەرگری تورکیا ھاتبوو بەغدا تا باسی شەنگال بکات، وەک ئەو لیکدراوەی کە لەوانەیی حکومەت بۆخۆی بە تەمای سەپاندنی دەسەلات لە شەنگال بووبێت. ھەلبەت ناردنی ئەو ھێزە زۆرەیی حەشدی بۆ شەنگال، ئەوئندەیی دیکە دەسەلاتی حکومەت لەو ناوچەییە ناروونتر دەکات.

دووہم: ھێزەکانی ھاوہیمانان لە 2020 دا 6 بنکەیی سەربازیان رادەستی ھێزەکانی عێراق کردوووە و بەجۆرەش زۆرەیی ھێزەکانی خۆیان لە ئەنبار و ھەریمی کوردستاندا گلیزکردۆتەو. یەکیک لەو شوئانەش کە رادەست کرابوو، ناوئندی ئۆپەراسیۆنی نەینەوا بوو. بەجۆرەش نەینەوا لە بەینی ئەنبار و ھەریمی کوردستاندا کە ھێزی ھاوہیمانانی لێی، بۆ ئەو بەشائەیی ھێزەکانی حەشدی شەعبی کە خوازیاری دەرچوونی ئەمریکان لە عێراق بایەختیکی سەربازی پەیدا کردوووە. بۆیە بە لەبەرچاوغرتنی پریارەکی ئەمدواییەیی زیادبوونی ئەرکی ناتۆ لە عێراقیش، وادیارە ئەوان دەیانەوئ پێگەکانی خۆیان بە ھێزتر بکەن، بەرلەوئ ناتۆش ھێزی زیاتر بنێریتە عێراق.

سێیەم: دوابەدوای نمایشە سەربازییەکی سەراپاسەلام کە داعش و بەعسییەکانی کردبوو پاسا، لەوانەیی ئەم جوولەییە دوایی ئەو بەشەیی حەشدی شەعبیش کە بە نزیک لە ئێران ھەژماردەکرێن، نمایشیکی سەربازی بێت بۆ جەختکردنەو لەو جەمسەرەندیی سەربازی و سیاسییە (حەشدی عەتەبات، حەشدی سەدری و حەشدی وەلائی) کە ئیستا لە نیو دامەزراوئ حەشدی شەعبیدا دروستبوو.

ھەرچۆنیک بێت، ناردنی ھێزی زیاتر بۆ شەنگال، دۆخی ئەو ناوچەییە ئالۆزتر دەکات و ئەمەش زیان بە پێگەیی حکومەت لە بەغدا و ھەولێریش دەگەییەنێت.

<https://www.nasnews.com/view.php?cat=52541> - [1]

<https://ninanews.com/Website/News/Details?Key=888844> - [2]